

Intre mine si Paganel

Despre impostura in invatamintul superior romanesc

Anca LUCAU*

Speciatia este un aspect al evolutiei unei specii prin mutatii si selectie naturala. Mi s-a intimplat sa descopar ca specia umana este in plina evolutie, in plina speciatie, si ce bucurie mai mare pentru un biolog decit aceea de a surprinde si a argumenta acest spectacol. Ca pentru un astronom trecerea unei comete, ca pentru Cristofor Columb descoperirea Americii, ca pentru Giordano Bruno descoperirea miscarii pamintului. Sau, mai aproape de realitate, ca pentru Paganel descoperirea paianjenului cu cinci picioare...

intimplarea a facut sa primesc in laboratorul din Franta, unde lucrez ca cercetator, pentru un stagiu de cinci luni, o studenta inscrisa la un master de genetica moleculara intr-unul din marile centre universitare ale Romaniei, inscrisa si la doctorat la un profesor cu nume de mare rezonanta. Misiunea, pe care am acceptat-o imediat cu bucurie, a fost aceea de a o incadra pentru un proiect de cercetare.

Am trait grozavul sentiment misionar ca poti transmite ceea ce ai invatat multi ani cu pretul unor sacrificii, care nu-si au cuprinsul in aceasta poveste, unui concetatean, unui roman care, banuiam eu asa cum poate banui oricine in locul meu, vine cu sete de cunoastere, cu curiozitate stiintifica si pregatire academica de mare reputatie, gata sa rastoarne muntii si sa gaseasca raspunsul la intrebari planetare. Pozitia ei era suficienta s-o recomande: doctoranda, deci viitor doctor in stiinte, deci cunoscator al geneticii moleculare, deci persoana avida de a accede la o infrastrucutura absenta din cercetarea biologica romaneasca. Suficient, imi spuneam eu, ca sa ne punem pe treaba. Laboratorul unde lucrez dispune de cea mai moderna aparatura de analiza moleculara si-mi frecam miinile de entuziasm la gindul ca pina in toamna vom termina unul dintre proiectele foarte ardente care pot face obiectul unor comunicari stiintifice valoroase.

- O noua varietate humanoida

Odata instalata in Franta, ne-am asezat la masa de lucru pentru o discutie de principiu asupra proiectului. Am descoperit atunci ca aveam in fata mea o fiinta umana cum nu mai cunoscusem inainte, nicaieri descrisa, in nici un determinant consemnata, nici macar imaginata in literatura SF. Descopeream o noua varietate humanoida. Creatura bipeda cu ochi mereu lacramosi ca de ceara, dind tircoale inutile cu vorbe suierate umil la ureche, cu scuturaturi violente din cap in miscari de aprobare pentru orice spuneam sau nu spuneam. Incapabila sa raspunda la nici una din intrebarile stiintifice puse (si sa nu creada cineva ca s-a schimbat codul genetic sau sinteza proteinelor din manualele de liceu, la fel functioneaza celulele si in Franta, si in Romania, cu acelasi vocabular stiintific se vorbeste in universitatile, liceele, scolile de pretutindeni in lume). intrebarile mele au scazut in dificultate pina la definirea ADN-ului si mai apoi la definirea chimiei anorganice si a celei organice. Stupoare incomensurabila. Fiinta din fata mea nu avea exprimari verbale. Am invitat-o sa-mi explice cite ceva despre lucrarea de licenta pe care tocmai o sustinuse, gindindu-ma ca asta ar trebui s-o ajute. Nu ma crede nimeni, pentru ca nu este de crezut, pentru ca e suprarrealist, pentru ca este in afara oricaror legi biologice si in afara oricaror reguli de joc, creatura n-a putut formula nici o singura propozitie. Dupa citeva silabe bilbiite, a pretextat ca indrumatorul de licenta nu s-a ocupat, ca a primit niste analize de la un institut si a cintarit materialul.

Dar n-a fost curioasa sa stie ce continea acel material, daca erau bacterii sau ciuperci. „Era un fel de materie alba“ mi-a spus dupa un efort de memorie in care se simtea transpiratia. Eu, in schimb, inghetasem.

De multe ori, in monologurile mele explicative care au urmat si care aveau ca scop o investitie inutila de energie si cunostinte – asta am constatat mai tirziu –, cite o remarca de-ale ei ma readucea la realitatea incomprehensibila si ma imaginam intr-un joc de-ale lui André Breton intre ezoteric si macabru. Un specialist in biologie ar ramine „tetanizat“ de ereziile pe care le pronunta. Prietenii m-au sfatuit sa ma adecvez, sa cobor din complexitatea subiectului, sa fac un exercitiu de formator, de alfabetizare. Empatia care se declanseaza inevitabil la fiecare contact si care a plutit intre noi mai mult decit era nevoie n-a functionat. Toate stradaniile mele au fost in van. Mutatia era prea importanta.

M-am gindit ca la nivel tehnic lucrurile s-ar putea ameliora. O munca stereotipa in laborator ar putea salva aparentele. I-am propus un protocol, o reteta de laborator pe care i-am explicat-o in toate secretele si am realizat-o eu de citeva ori inainte. Dar am fost consternata de rezultat. A muta un borcan de pe o masa pe alta s-a dovedit o operatie care se insotea sistematic de mari broboane si pete rosii, aplecare de mijloc, contemplare prostrata timp de secunde bune a borcanului, ca si cum s-ar vedea un peste guppy in el. Borcanul devenea obiect de patrimoniu mondial. il intorcea de citeva ori, il prindea ca si cum ar fi fost viu si,

fuga-fuga, aplecata de spate mereu, il puneam cu o grija netarmurita pe cealalta masa, astfel ca impactul cu suportul sa fie extrem de putin simtit de catre moleculele de apa dinauntru. Urma un postludiu in care priveam citeva momente bune lichidul cu o mirare apneica, asteptam parca sa se produca o efervescenta in el, dupa care se intorcea cu ochii inlacrimati de mindrie si reusita stiintifica.

- Incompetenta ca normalitate

Cu imens regret si cu un anume efort conceptual, a trebuit sa reformulez proiectul pe care voiam sa i-l propun. Desigur ca si acest proiect simplificat l-am dus singura la bun sfirsit, incepind de la protocolul de laborator pina la redactarea raportului ei de stagiul, la realizarea prezentarii, la dictarea cuvint cu cuvint a explicatiilor care trebuie sa insoteasca imaginile la sustinerea memoriului. Iar creatura, aici e-aici, n-a avut nici o remuscara, ea traia o stare de normalitate. Asta este fioros: o stare de normalitate!!! Aici e marele pericol, semnalul de alarma, catastrofa imanenta!

Trebuie sa marturisesc ca de citeva luni nu ma mai pot privi in oglinda, ca ma detest profund pentru rolul pe care il joc in aceasta melodrama. O sinucidere ideologica lenta. Cum de nu am banuit impostura? Cum de e posibil sa se ajunga aici? Cum se poate ca profesori si cercetatori din Romania, care au inceput niste proiecte in strainatate si care si-au dovedit competenta stiintifica, sa nu le poata continua pentru ca o serie de burse se acorda o singura data, iar noii mutanti triati de selectia din invatamintul de azi sa prolifereze in locuri care le sint complet incompatibile? Se vorbeste in consiliul stiintific al universitatii de aici despre santajul pe care romanii il fac prin comitetul Erasmus care le cere studentilor care nu inregistreaza 30 de credite in stagiul din Franta sa restituie bursa.

Este o forma cel putin deranjanta, orice student francez sau englez sau... chinez poate sa rateze un examen, dar asta nu inseamna ca el va fi impuscat sau penalizat, inseamna ca efortul lui a fost insuficient. Explicatia acestei solutii adoptata de romani este inasa trista. Forurile care au decis acest lucru au descoperit si ele speciata de care vorbeam. Probabil ca au fost multe cazuri de „turisti“ care nu fac decit sa-si acorde, prin bursele distribuite cu mai mult sau mai putin discernamint, un sejur in strainatate benefic pentru relaxare, pentru punga si pentru eticheta cu care se reintorc in tara si care le da dreptul la o aroganta complementara. Dar cum sint selectionati studentii care ajung sa ceara o astfel de bursa? Cum ajung unii dintre ei sa fie acceptati la master sau, mai sinistru, la doctorat? intrebari la care fiecare dintre noi poate incerca sa raspunda, dind alte si alte exemple, si poate alcatui scenarii fabuloase.

- Victimele imposturii si deficientele de imagine

in final, ce solutii mi se ofera mie ca victima a imposturii? Imaginind ca intrerupem stagiul, comitetul Erasmus ii va cere sa restituie bursa. As restitui-o eu pentru ea, cred ca si dublul bursei i l-as da, numai sa nu ajung o trambulina pentru impostori. Dar gindul care ma sfisie obsesiv este imaginea romanilor in ochii comunitatii stiintifice din Franta, imagine pe care eu si colegii mei romani o construim din greu de ani de zile. in ce parte sa inclin balanta, spre trierea valorilor stiintifice sau spre imaginea numelui de roman? „Tu fais du scientifique ou du social?“ ma intreaba colegii de la universitate...

Mai mult decit si-ar putea dori orice biolog de la Darwin incoace, eu nu numai ca am descoperit involuntar speciata, dar realizez si ma terifiaza responsabilitatea faptului ca sint si un factor de selectie. Un factor care apare la sfirsitul unui lant de selectii negative prealabile. Cu ce glorie port aceasta raspundere... numai profesorul Paganel, prietenul lui Jules Verne, mi-ar putea spune...

P.S. incrunntarea mea a luat proportii si, pentru consolare, un coleg de laborator mi-a spus ca nu este nici pe departe un caz singular, ca in consiliul pedagogic s-a luat hotarirea inca din septembrie 2005 sa nu mai fie acceptati studenti romani la cursuri de master. Dintre toti studentii de pe suprafata acestui glob, numai studentii romani sint exclusi. Pentru ca, mi s-a spus, de citiva ani, procentajul lor de promovabilitate este extrem de scazut, nivelul de intelegere este foarte diferit si la acestea se adauga problemele juridice permanente cu serviciul Erasmus pentru restituirea bursei, insistentele si scenele penibile, stropite cu lacrimi, din fiecare an. Dar, m-a linistit colegul meu, asa ceva nu se intilneste numai in filiera biologie si biochimie. I-am multumit pentru consolare. Mi-am revenit greu din „descoperirea stiintifica“ a adevarului. Amploarea fenomenului m-a determinat sa nu dau nume in aceasta poveste – ar fi trebuit sa insir prea multe nume –, ceea ce statistic ar putea duce la o generalizare. Mai am putere doar sa intreb retoric daca mai „consoleaza“ pe cineva un astfel de deznodamint.

* Anca Lucau este conf. dr. la Université des Sciences et Technologies Lille, e-mail: Anca.Lucau@univ-lille1.fr